

Урок зарубіжної літератури у 10 класі з позакласного читання

Тема. *Особливості розкриття теми кохання в оповіданні А.П.Чехова «Дама з собачкою»*

Цілі:

навчальна: поглибити знання учнів про життя і творчість А.П.Чехова, визначити ідейно-художні особливості оповідання «Дама з собачкою» та розкриття в ньому теми кохання;

розвивальна: розвивати навички аналізу художнього твору, вдумливого читання, критичного мислення, уміння аргументовано висловлювати власну думку;

виховна: виховувати повагу до проявів щирих почуттів, формувати читацько-пізнавальний інтерес до художньої літератури.

Обладнання: портрети А.П.Чехова, ілюстрації, малюнки учнів до оповідання «Дама з собачкою»; презентація до біографії письменника, кінофільм «Дама з собачкою», фонограма романсу «Любовь – волшебная страна» у виконанні В. Пономарьової.

Тип уроку: урок позакласного читання.

Хід уроку

Пушкін в прозі.

Л.М.Толстой

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної діяльності

Вступне слово вчителя

- Діти, сьогодні у нас є щаслива нагода доторкнутися до духовного світу Антона Павловича Чехова. Дослідник його творчості Валерій Гейдеко писав, що, якби Чехов не став великим письменником, він би став великою людиною. Навіть вислів: «В человеке должно быть все прекрасно: и лицо, и одежда, и душа, и мысли», - Чехов, в першу чергу, спрямовував до себе. А дружині зізнався в листі: «Ти пишеш, що заздриш моєму характеру. Маю сказати, що від природи характер у мене різкий, я запальний. Але звик стримуватися, адже розпускати себе порядній людині не годиться».

III. Оголошення теми і мети уроку

(Учні роблять запис у зошитах)

IV. Актуалізація опорних знань

Учитель. *Пропоную за допомогою презентації і виступу заздалегідь підготовленого учня пригадати головні етапи в житті і творчості А.П.Чехова.*

1. Виступ учениці і перегляд презентації «Антон Павлович Чехов». (Додаток № 1)
2. Обмін враженнями.

Учитель.

- Якою людиною постав перед вами видатний письменник? (Чуйною, інтелігентною, вимогливою до себе, надзвичайно світлою і талановитою...)
3. Звернення до «скарбниці знань». Бесіда.
- Які твори А.П.Чехова вивчали в школі? («Хамелеон», «Говстий і тонкий»)
  - Майстром якого епічного жанру є письменник? (Оповідання)
  - Що таке «оповідання»? (Невеликий за обсягом прозовий твір, сюжет якого заснований на одному-двох епізодах з життя одного-двох персонажів)
  - Які художні засоби активно використовує автор? (Антитезу (протиставлення), художню деталь, яка допомагає виразніше, більш яскраво змалювати картину, образ)

V. Робота над аналізом оповідання А.П. Чехова «Дама з собачкою»

1. Налаштування учнів на серйозність і глибину подальшої розмови.

Учитель читає «Сонет № 132» Франческо Петрарки

*Як не любов, то що це бути може?
А як любов, то що таке вона? Добро? —
Таж в ній скорбота нищівна. Зло? —
Але ж муки ці солодкі, боже!
Горіти хочу? Бідкатись негоже.
Не хочу? То даремна скарг луна.
Живлюща смерте, втіхо навісна!
Хто твій тягар здолати допоможе?
Чужій чи власній волі я служу?
Неначе в просторінь морську безкраю,
В човні хисткому рушив без керма;
Про мудрість тут і думати дарма —
Чого я хочу — й сам уже не знаю:
Палаю в стужу, в спеку — весь дрижу.*

2. Короткий обмін враженнями.

Учитель:

- Яка провідна думка звучить у творі? (Про незбагненну силу кохання)

4. Слово вчителя.

Так, подальша наша розмова піде про кохання, а саме, про кохання, зображене в оповіданні А.П.Чехова « Дама з собачкою». Це оповідання написано у 1899 році в Ялті, в останній період творчості письменника, коли митець більше замислюється про сенс життя, про його марнотратство у вирі вульгарних, нищих уподобань.

Проблемне завдання. Нам належить визначити, яким може бути кохання? Як воно народжується? Чи просто кохати?

А зараз я пропоную за допомогою фрагменту з однойменного кінофільму Йосипа Хейвеца потрапити до Ялти і познайомитися з головними героями твору у виконанні Ії Саввіної і Олексія Баталова.

5. Перегляд фрагменту з однойменного кінофільму Йосипа Хейвеца (з 4 по 8 хв.).
(Додаток № 2)

6. Аналітично-дослідницька робота за змістом оповідання. Бесіда.

I частина

- Як композиційно побудоване оповідання? (Складається з 4-х частин: 1,2 – події відбуваються в Ялті; 3 – в Москві і місті С.; 4 – у Москві)
- Де і коли розгортаються події на початку твору? (Ялта, рання осінь)
- Як проводять час відпочивальники? (Нудьгують, пліткують, розігрують інтриги, заводять романи...)
- Чому знайомляться герої? (Гуров хотів розважитися, завести черговий роман; дружину він не кохав, часто їй зраджував; жінок називає «нижча раса». Анна Сергіївна – самотня, чоловік «лакей», їй «хочеться пожити»)
- Які були їх перші враження? Як поведуться? (Анна Сергіївна почувається невпевнено, червоніє, соромиться, а Гуров помічає в ній «что-то жалкое», зверхньо називає «дамою з собачкою»)

II частина

- Якими стали стосунки між героями через тиждень знайомства? Яким стало ставлення один до одного? Що про це свідчить? (Анна Сергіївна закохалась, вона схвильована, то говірка, то мовчазна, загубила лорнетку... Гуров ставиться, як до чергового роману, розмірковує про минулих жінок, поділяє їх на три сорти, вагався, до якого з них віднести Анну Сергіївну; *деталь* – «поцілував і злякано оглянувся»)
- Прокоментуйте поведінку героїв після їх близькості. (Анна Сергіївна розгублена, плаче, виправдовується, кається, говорить про своє гріхопадіння в його очач, *деталь* свічка-душа... Гурова дивує недоречне каяття, дратують сльози, *деталь* – їсть кавун.)
- Яким було розставання героїв у Ялті? («Она не плакала, но была грустна, точно больна, и лицо у нее дрожало». Гуров говорить собі, що скінчилось ще одне «похождение или приключение», хоч якось сумував, бо зізнавався собі, що обманював її: «... в тоне и ласках сквозила тенью легкая насмешка, грубоватое высокомерие счастливого мужчины», «Казался не тем, кем был»)

III частина

- Після повернення до Москви які зміни сталися в героєві? (Усвідомлює, що постійно згадує Анну Сергіївну, шукає у натовпі схожу жінку; вона, «як тінь», ходила за ним. Йому хотілося поділитися спогадами про неї, та було ні з ким. Дружина «шевеліла своїми темними бровами и говорила: - Тебе, Димитрий, не идет роль фата»)
- Який випадок яскраво демонструє, що Дмитро Дмитрович став по-іншому дивитися на своє оточення, на своє життя? Зачитайте уривок з тексту.

(«Однажды ночью, выходя из Докторского клуба со своим партнером, чиновником, он не удержался и сказал:

- Если б вы знали, с какой очаровательной женщиной я познакомился в Ялте!

Чиновник сел в сани и поехал, но вдруг обернулся и окликнул:

- Дмитрий Дмитрич!

- Что?

- А давеча вы были правы: осетрина-то с душком!

*Эти слова, такие обычные, почему-то вдруг возмутили Гурова, показались ему унижительными, нечистыми. **Какие дикие нравы, какие лица! Что за бестолковые ночи, какие неинтересные, незаметные дни! Неистовая игра в***

карты, обжорство, пьянство, постоянные разговоры все об одном. Ненужные дела и разговоры все об одном охватывают на свою долю лучшую часть времени, лучшие силы, и в конце концов остается какая-то куцая, бескрылая жизнь...»)

- Чому Гуров їде в місто С.? (Він хоче зустрітися з Анною Сергіївною)
- Якими були перші враження перебування в місті С.? До речі, який колір переважає у описах? (Вразив довгий сірий паркан. «*От такого забора убежишь*», - думал Гуров». «*пол был обтянут серым солдатским сукном*», «*ненавидел серый забор*», «*Он сидел на постели, покрытой дешевым серым, точно больничным, одеялом*». Герой хвилюється, побачив собаку, і в нього «*защемило сердце*»; навіть боїться, що Анна Сергіївна забула про нього)
- Що зрозумів герой, коли побачив Анну Сергіївну в театрі? Знайдіть цей уривок в тексті і зачитайте.

«Вошла и Анна Сергеевна. Она села в третьем ряду, и когда Гуров взглянул на нее, то сердце у него сжалось, и он понял ясно, что для него теперь на всем свете нет ближе, дороже и важнее человека; она, затерявшаяся в провинциальной толпе, эта маленькая женщина, ничем не замечательная, с вульгарною лорнеткой в руках, наполняла теперь всю его жизнь, была его горем, радостью, единственным счастьем, какого он теперь желал для себя; и под звуки плохого оркестра, дрянных обывательских скрипок, он думал о том, как она хороша.»

- Чому таку очікувану зустріч героїв автор супроводжує фразою: «*Запели настраиваемые скрипки и флейта, стало вдруг страшно, казалось, что из всех лож смотрят.*»? (Це символічне передбачення майбутнього героїв)

IV частина

- Чи були щасливими закохані, коли почали таємно зустрічатися? Що мав на увазі Гуров, коли говорив, що у нього було два життя? (Герої не могли почуватися щасливими, адже вони були вимушені брехати, ховатися, зраджувати близьких, тобто жити подвійним життям. Одним – показним, яке було відоме всім, але було таке пусте, блюзнірське і майже нічого не значило; а друге – приховане, потайне, але саме воно було справжнім, сповненим сенсу, внутрішньо багатим).

7. Перегляд фінальної сцени кінофільму Йосипа Хейвеца (з 1ч.20 хв. По 1ч.24 хв.)

8. Узагальнююча бесіда

- Чи змінило кохання героїв (порівняно з початком твору)? (Так, Дмитро Дмитрович Гуров був зверхнім, цинічним, жив бездуховним життям, а тепер він став щирим, поміркованим, він усвідомлює і засуджує устої міщанського буття, здатний на співчуття і ніжність, «... он чувствовал глубокое сострадание, хотелось быть искренним, нежным...»)
- Як автор ставиться до своїх героїв? Доведіть свою думку.(Автор співчуває своїм героям, він порівнює їх з перелітними птахами, дуже тепло розповідає про їх сильне почуття:

« Анна Сергеевна и он любили друг друга, как очень близкие, родные люди, как муж и жена, как нежные друзья; им казалось, что сама судьба предназначила их друг для друга....»)

- Чому, на вашу думку, А.П.Чехов робить відкритим фінал оповідання? (Тому що герої стоять перед складним рішенням, яке дуже важко зробити.

«И казалось, что еще немного и решение будет найдено, и тогда начнется новая, прекрасная жизнь; и обоим было ясно, что до конца еще далеко-далеко и что самое сложное и трудное только еще начинается.»)

- Чи співпали ваші уявлення про героїв оповідання з героями однойменного кінофільму у виконанні видатних акторів, нагадаю, Ії Саввіної та Олексія Баталова?

Вчитель звертає увагу на ілюстрації, малюнки до оповідання, що розміщені на дошці. (Додатки № 3, № 4)

VI. Рефлексія.

Проблемне питання:

- Чи засуджуєте ви героїв, адже вони зраджують свої сім'ї? Яке майбутнє на них чекає? *Заслуховується декілька відповідей і пропонується учням вдома письмово викласти свої міркування.*

VII. Підсумок уроку.

Учитель:

- Наша розмова на уроці була присвячена темі кохання, його незвіданій силі. Пропоную вам прослухати романс «Любовь – волшебная страна» у виконанні Валентини Пономарьової, трішки попрацювати в парах і скласти асоціативний куц до слова «Кохання»

1. Прослуховування романсу «Любовь – волшебная страна» у виконанні Валентини Пономарьової і складання в парах асоціативного куца до слова «Кохання» . (Додаток № 5)

2. Учні діляться своїми думками. Наприклад:

	Злиття сердець	
Божий дар		Життя на двох
Вир почуттів	КОХАННЯ	Муки, страждання
Зрада		Роздвоєння
	Складні рішення	

Висновок учителя. Антон Павлович Чехов, як і Олександр Сергійович Пушкін, співець людської душі. Його твори в усі часи будуть зацікавлювати і хвилювати, читачі будуть разом з героями шукати правильне рішення, розгадувати таємниці кохання. Серед оманливого, бездуховного, нищого життя людей народилось справжнє, щире почуття, та, нажаль, герої стоять перед складним вибором і так і не можуть бути щасливими в коханні. З одного боку, за словами Антуана де Сент-Екзюпері, «Мы в ответе за тех, кого приручили», а з іншого - не маємо права власноруч згубити кохання, яке є найвищою істиною, дарованою Богом.

Дорогі діти, я щиро бажаю, щоб всі ви були наділені даром любити, любити не тільки коханих, але і близьких, друзів, просто людей і світ!

VIII. Виставлення оцінок.

IX. Домашнє завдання.

1. Написати розгорнуту відповідь на питання: Що таке кохання? Яким воно може бути? Яке майбутнє чекає героїв оповідання «Дама з собачкою»?
2. Підготуватися до контрольної роботи.

Література

1. Богдан Л. С. Зарубіжна література. Розгорнуте календарне планування уроків за програмою 2001 року. 10 клас: Посібник для вчителя. – Харків: Ранок, 2003.
2. Наливайко Д. С., Шахова К. О. та інші. Світова література. Підручник для 10-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Академічний рівень, профільний рівень. – К. : Генеза, 2010.
3. Тригубенко О. Преображение человека через любовь // Зарубіжна література. – 2006. - № 17. – С. 3-4.
4. Чехов А. П. Рассказы. – М. : Художественная литература, 1976.
5. Чудаков А. П. Антон Павлович Чехов. – М., 1987.